GRUPURI NOMINALE NEPREPOZIŢIONALE CU VALOARE ADVERBIALĂ

CARMEN MÎRZEA VASILE
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti", Bucureşti
Universitatea din Bucureşti

1. Preliminarii*

În acest articol, vor fi analizate adverbialele temporale situative (de tipul *vara asta, prima oară, astăzi, marţi; serile, duminicile, duminica*); vor fi amintite şi adverbialele temporale care exprimă durata, cantitatea (*tot timpul, ore întregi, minute* etc.)[1].

Grupurile nominale neprepoziţionale cu valoare adverbială au fost mai mult studiate pentru limba engleză (*that day, next week, someplace, Monday, Sunday* etc.); pentru spaniolă, vezi Bolinger (1992), pentru franceză, vezi Creissels (1988) şi Kemmer, Bat-Zeev Shyldkrot (1996), pentru poloneză, vezi Tajsner (1997). În poziţie de adjunct, cu diverse nuanţări, au primit denumiri precum: „bare-NP adverbs" (Larson 1985: 595); „bare adjunct NPs" (Tajsner 1997: 1233); „adverbial NPs" (McCawley 1988, Bolinger 1992: 22, Whitman 2002: 561, Schroten 2001: 169); „noun-like adverbs" (Vinokurova 1999: 35); „NP-based adverbials" (Haspelmath 1997: 6).

Tema a fost analizată pentru limba română în două lucrări: Rădulescu (1985), „Observaţii asupra unor adverbe de timp provenite din substantive în limba română", şi Neamţu (1979), „Despre acuzativul timpului în limba română".

Definiţia unanim acceptată a acestor adverbiale face trimitere la trei elemente: grupul **conţine un element substantival**; acest grup cu aspect nominal are **funcţionare adverbială** (temporală, locativă, direcţională, modală, în engleză); şi **absenţa prepoziţiei** − ocurenţa imposibilă a prepoziţiei, ca *(*în) marţi*, pentru română, sau omisibilitatea ei, ca în *(în) vara trecută*.

Funcţia adverbială este îndeplinită tipic de grupuri prepoziţionale, grupuri adverbiale şi propoziţii. Aceste categorii, sintactic, nu alcătuiesc o clasă naturală, omogenă. Adverbialele de tipul *vara asta*, *marţea*, *azi-noapte*, în funcţie de interpretarea privilegiată şi de subtip, pot fi asimilate la grupurile prepoziţionale, la cele adverbiale sau pot fi considerate realizări distincte.

Adverbialele analizate, în special cele monolexematice, sunt interesante şi pentru statutul categorial: nume vs adverb. Vinokurova (1999), într-un studiu despre adverbiale în care foloseşte date din 120 de limbi, identifică cinci tipuri de substantive care funcţionează ca adverbe, numite „noun-like adverbs" (p. 35): a. substantive utilizate ca adverbe, ca engl. *home*;

* Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităţilor culturale în procesele Globale", cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanţare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758.

[1] Pentru delimitarea adverbelor temporale de adverbele cantitative, vezi GALR II: 511−512, 544−550.

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

b. substantive marcate cazual, ca în arabă şi georgiană; c. substantive care se acordă cu verbele, cum se găsesc într-un dialect din Australia; d. derivate de la o bază nominală (abhaz. *maja-là* (secret+là) 'secretly', p. 24); e. substantive reduplicate, ca în albaneză (alb. *motmót* 'in a year' ← *mot-i* 'year', alb. *roga-roga* 'like a stain' ← *rogë-a* 'stain', p. 32). Adverbialele care interesează aici fac parte din categoria a. şi, pentru limbile cu un sistem cazual foarte dezvoltat, şi b.

2. Descrierea generală şi interpretarea adverbialelor grupuri nominale neprepoziţionale

Substantivul inclus în aceste grupuri, din punct de vedere semantic, poate face referire la noţiuni legate de loc, de direcţie, de timp, mod/ instrument, de cantitate. În română, spre deosebire de alte limbi, ca engleza, de exemplu, sau, parţial, franceza, adverbialele nu sunt foarte variate din acest punct de vedere, valoarea principală fiind cea temporală. Tot aici pot fi incluse şi construcţiile care indică, în general, măsura, cantitatea (şi în alte domenii decât cel temporal), ca în (1).

(1) a. *Pachetul cântăreşte* trei kilograme.
b. *Merg* câţiva kilometri.
c. *Meciul durează* o jumătate de oră.

De asemenea, pentru română, pot fi incluse aici şi substantive reprezentând un reper de comparaţie în construcţii în general fixe (pentru detalii, vezi Seche 1958); acestea pot evoca o anumită formă, precum (2), sau pot exprima expresiv intensitatea absolută, ca în (3).

(2) a. *Câinele doarme* covrig.
b. *S-au strâns* ciorchine.
(3) a. *Vine* glonţ.
b. *Merge* şnur.

Pentru română, se consideră că grupurile nominale de tipul *vara asta, seara, duminica* ilustrează cazul direct sau cazul neutru sau cazul „nemarcat", ca şi nominalele de la (4)

(4) a. *L-au ales director.* (CPO)
b. *Mă învaţă matematică.* (CSec) (GBLR: 56, 656−657)

Interpretarea apare în recenta *Gramatică de bază* din 2010 şi este motivată de faptul că aceste grupuri nu pot fi substituite prin clitic în acuzativ (singurul context care ar distinge nominativul de acuzativ), dar nici prin forma de nominativ a pronumelui. În tradiţia gramaticală românească, aceste situaţii erau interpretate ca acuzativ (4b), iar (4a), rar, ca nominativ (predicativ-suplimentar).

Şi în bibliografia străină, interpretările variază. Haumann (2007: 266) inventariază principalele explicaţii pentru aceste adverbiale. El consideră că sintagmele de tipul *last week, next year, (on) Sunday* sunt expresii nominale complexe, care trebuie să fie marcate cazual. S-au dat două explicaţii pentru realizarea marcării cazuale, reluate de Haumann (2007: 266): a. moştenirea cazului; b. verificarea cazului.

a. Prima explicaţie aparţine lui Larson (1985, 1987). Sintagmele analizate alcătuiesc o clasă lexicală restrânsă, cu o trăsătură de sens comună, adică [+ Timp] şi, în engleză, şi [+ Loc], [+ Direcţie], [+ Mod]; această trăsătură este moştenită de orice grup nominal care are

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

centru un nominal cu respectiva trăsătură de sens şi atribuie Caz Oblic grupului nominal (Larson 1985: 606-607). Deci aceste grupuri nominale cu trăsătura [+ F] au capacitatea inerentă de marcare a cazul, iar cazul, în această situaţie, nu este atribuit de verb sau prepoziţie, cum se întâmplă, de obicei.

b. Cealaltă explicaţie are mai mulţi adepţi: Bresnan, Grimshaw (1978: 347), Emonds (1985: 61, 227, 1987: 617), McCawley (1988: 586), Alexiadou (1997: 191). Aceştia consideră că sunt grupuri nominale determinate, cu funcţia de complement al unei prepoziţii vide fonetic, subînţelese (*silent preposition*). Prin acest tip de analiză, adverbialele cu prepoziţie vidă, ca *today, that day, next year*, pot fi puse pe acelaşi plan cu celelalte adverbiale: adverbiale cu prepoziţie exprimată/non-vidă, ca *in the morning, on Sunday*, dar şi cu construcţii prepoziţionale cu centru o prepoziţie tranzitivă, ca *during intervals, a long time after* (Haumann 2007: 266-267).

Vinokurova (1999: 1, 2, 36, 37), în ampla ei cercetare tipologică, încearcă să ofere un argument pentru valabilitatea generală a teoriei bare root, conform căreia lexiconul conţine intrări nespecificate categorial (cum sunt categoriile tradiţionale: verb, adjectiv, substantiv, adverb). Diversele categorii lexicale se delimitează ulterior, prin diferite procese sintactice, în structura de suprafaţă.

Haspelmath (1997), analizând de asemenea mai multe limbi diferite genealogic, consideră că, în afară de interpretarea absenţei sau omisibilităţii prepoziţiei, ar fi necesară şi explicarea situaţiei din unele limbi, în care prezenţa modificatorilor numelui cu sens temporal face ca numele să piardă marcarea cazuală sau prin adpoziţie, care există în cazul adverbialelor locative. Şi Haspelmath (1997: 117−119) ajunge la concluzia că forma pe care o au aceste adverbiale (în special, temporalele) este datorată unui principiu al economiei, înţeles astfel: Prezenţa modificatorilor/determinanţilor uzuali în grupul nominal cu sens temporal dă mai multă „greutate” grupului şi permite ca grupul să fie mai puţin marcat în mod explicit. Şi Tajsner, într-un articol din acelaşi an, 1997 (p. 1237−1238, 1242), privilegiază rolul dependenţilor numelui: analizând date din poloneză, el observă că prepoziţia este redundantă când nominalul cu sens intrinsec adverbial coexistă cu anumiţi determinanţi. O interpretare similară dă şi Schroten (2001: 169).

În afară de explicarea structurii sintactice de suprafaţă a acestor grupuri nominale neprepoziţionale cu valoare adverbială, unii autori au încercat să explice şi de ce nu poate intra în structura acestora orice nominal cu trăsătura eligibilă [+ Timp], [+ Loc] etc. De exemplu, în engleză, este acceptat *place*, dar nu *location*, de asemenea, *way*, dar nu *manner* sau *fashion*, iar, în franceză, numai *part* (din *quelque part*), nu şi *endroit* sau *lieu*. Această exclusivitate a fost explicată de Schroten (2001: 173) prin Principiul Blocării formulat de Aronoff în 1976 (*Blocking Principle*, Aronoff 1976: 40, *apud* Schroten 2001: 173), cunoscut şi ca Principiul Unicităţii sau al Intrării Unice (*Unique Entry Principle/ Uniqueness*, Pinker 1984): o diferenţă de formă trebuie să se coreleze cu o diferenţă de sens. Şi, dacă un substantiv a fost ales şi are o structură conceptuală complexă, substantivele sinonime, aparent, sunt blocate.

(5) engl. *place* vs *location*; engl. *way* vs *manner* sau *fashion*; fr. *part* (din *quelque part*) vs *endroit* sau *lieu* (Schroten 2001: 173); engl. *time* vs *occasion* (Larson 1985: 596; Kobayashi 1999: 354, *apud* Tani 2010: 42)

De fapt, acest principiu nu funcţionează în mod absolut nici în engleză, condiţiile în care un nominal poate intra în alcătuirea unui adverbial neprepoziţional nefiind atât de tranşante. De exemplu, s-a arătat pentru engleză că substantivul *occasion* poate intra totuşi în alcătuirea adverbialelor, dacă este în poziţie iniţială (vezi 6a,b, faţă de 7c,d).

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

(6) a. *John arrived* *(on) that occasion. (Larson 1985: 596)
b.**I saw her* that war/ my childhood/ that occasion. (Kobayashi 1999: 354, *apud* Tani 2010: 42)
c. That occasion *they never showed up*. (Bolinger 1992: 24)
d. *I'll do it* the first occasion *that comes along*. (Bolinger 1992: 24)

Tani (2010: 42) explică selectarea acestui nominal nu în termenii unicităţii, ci mai degrabă ca preferinţă pentru termenii comuni cei mai frecvenţi.

Principiul blocării aplicat acestui domeniu poate fi contrazis şi prin fapte din română, unde coexistă adverbialele neprepoziţionale precum: *prima dată − prima oară; altă dată – altă oară* etc.; *(în) secolul trecut − (în) veacul trecut*.

Deci fixarea unui nominal în aceste grupuri nu blochează utilizarea unui sinonim; oricum, exemplele de perechi sinonimice precum cele anterioare din engleză şi din română nu sunt frecvente. De altfel, inventarul acestor nume nu este închis, limitat la lexeme vechi, foarte frecvente, ci este deschis: conţine atât construcţii cu un grad destul de ridicat de sudare, unele lexicalizate (rom. *astăzi, aseară, azi-noapte, uneori* etc.; engl. *today, yesterday* etc.), cât şi grupuri nefixate, cu un nominal interpretabil ca temporal de tipul celor de la (7); la (7b) este chiar un substantiv concret.

(7) a. *Our country has had three major wars. I lost my father* (in) the first war. *I lost my brother* (in) the second war. (Tani 2010: 42)
b. *We correspond for almost a year, and* each succeeding letter *I could detect deepening signs of depression.* (Bolinger 1992: 25)

În română, pot fi centre ale unor grupuri nominale neprepoziţionale cu valoare adverbială substantivele neologice (*deceniu, mileniu, perioadă, semestru, secol, trimestru, weekend* etc.):

(8) a. Toată perioada *am fost deshidratat*. (*Observatorul cultural*, nr. 446, octombrie 2008)
b. *Mecanicul la care mergeam e plecat* perioada asta. (*clubopel.com*)
(9) a. *În timpul săptămânii sunt ocupată cu jobul, serile mi le petrec cu copilul meu,* weekendurile *mergem în parc*. (*forum.desprecopii.com*)
b. *Află unde te poţi distra* weekendul ăsta. (*emaramures.ro*)

În câteva construcţii fixe, fără relevanţă generală foarte mare, se observă că, şi în română, coordonarea poate înlesni adverbializarea neprepoziţională a nominalelor. De exemplu, *zi şi noapte, zile şi nopţi*, şi chiar modalul *fel şi chip*:

(10) *Mircea Snegur... primul preşedinte al Moldovei a făcut* fel şi chip *să fie din nou unire*. (*basarabeni.ro*)

Din punct de vedere pragmatic, româna nu pare a avea trăsături speciale. Posibilitatea ca acelaşi lexem să exprime valori temporale diferite este prezentă şi în alte limbi. De exemplu, *vara* poate exprima şi localizarea în timp, şi iterativitatea, şi durata (11a); *duminica* poate avea o interpretare contextualizată, iterativă sau durativă (11b); *noaptea*, din (11c), poate avea aceleaşi valori ca *vara* din (11a):

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

(11) a. *M-am născut* vara. [localizarea în timp] vs *Merg la mare* vara. [iterativitatea, „în fiecare vară" sau durata, „o perioadă, în timpul verii"]
b. *Merg la părinţi* duminica. [iterativitatea sau durata]
c. Noaptea *dormi*. [durata, „în timpul nopţii"] vs *Avionul aterizează* noaptea. [localizarea în timp sau iterativitatea]

De asemenea, unele forme pot fi ambigue în ce priveşte referinţa, în afara contextului, vezi (12a,b).

(12) a. *Am fost la farmacie* seara. [referenţial, individual]
b. *Bei cafea* seara*?* [non-referenţial, generic]

Însă această ambiguitate caracterizează mai puţine situaţii decât se găsesc în engleză. Propoziţia de la (13a) are în română echivalente distincte pentru fiecare interpretare, vezi (13b1. şi 13b2.).

(13) a. engl. *I'd like to go to Paris in (the) spring*. (Huddleston, Pullum 2002: 699)
b1. *Aş vrea să merg la Paris* la primăvară *(, dacă găsesc bilete ieftine.)* [referenţial, individual]
b2. *Aş vrea să merg la Paris* primăvara. [non-referenţial, generic]

3. Structura adverbialelor grupuri nominale neprepoziţionale în română

3.1. *Substantivele*

În română, grupurile nominale neprepoziţionale cu valoare temporală conţin substantive (unele şi la plural) care denumesc unităţi, diviziuni temporale (perioade ale zilei, anotimpuri, zilele săptămânii etc.):

(14) *dată, oară, timp; secundă, minut, oră, zi, săptămână, an, deceniu, secol, veac, mileniu; dimineaţă, seară, noapte; luni, marţi* etc.
a. *Aşteaptă* minute/ ore/ zile/ ani.
b. *A venit* dimineaţa/ seara/ aseară.
c. *A venit* marţi/ miercuri.
d. *Merge la saună* sâmbăta/ iarna. etc.

3.2. *Determinanţii, cuantificatorii, modificatorii*

Aceste substantive pot avea diverse tipuri de dependenţi (determinanţi, modificatori, cuantificatori, nu şi posesive).

Foarte frecvenţi sunt determinanţii demonstrativi cu formă scurtă sau lungă, în general de apropiere[1]:

(15) *azi-noapte* „noaptea trecută", *astă noapte* „noaptea cea mai apropiată de momentul vorbirii, în trecut sau în viitor, ori simultană", *noaptea asta, noaptea aceasta*; *astă-primăvară* „primăvara (imediat) trecută", *primăvara asta* „primăvara cea mai apropiată, în trecut sau în viitor, ori simultană", *primăvara aceasta* (cu variante de tipul *ás'-primăvară (as'-primăváră),*

[1] Exemplele următoare sunt preluate din DA−DLR.

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

as'-vară (as'-vără), ás'-toamnă (as'toámnă) în vorbirea rapidă, vezi DA); *astă-dată* (înv.) „de data asta"; *astară* (înv.; cf. mr. *stară*, ir. *astare*, DA) „în această seară de astăzi"; *ăst-an* (înv.) „anul ăsta, anul acesta";

a. Astă-dată *plecară noaptea.* (Eminescu, N.)

b. Astară *veţi cunoaşte, cum Domnul v'au scos pre voi den pământul Eghipetului* (*Biblia*, 1688)

Sunt admise şi demonstrative de depărtare (16), şi pronominale alternative, ca în *altădată/ altă dată* (cu ambele grafii), *alte dăţi, altă oară* (înv.), *alteori, alaltăieri* (17).

(16) Vara aia/ Anul acela *am mers la mare.*

(17) a. *Am să te pui la o sută de lei amendă, ca să te învăţ minte* altă dată *să nu vrei să juri!* (Snoava, IV)

b. Altă oară... *orăşeanii... trecură pârâul*. (Dosoftei)

În afară de demonstrative, pot apărea şi alţi determinanţi şi cuantificatori (de tipul *câtva, atât, mult, puţin, orice, oricât, tot, niciun*; articolul definit, numeralele cardinale), modificatori restrictivi (adjectivele temporale, ca *următor, viitor, trecut, ultim, prim*) sau modificatori non-restrictivi emfatici (de tipul *(ani) de zile, (ore) întregi*):

(18) *Să mai sărut* o dată *pământul ţerei mele!* (Alecsandri, P. III)

(19) *Să ştiţi că vă aduc* data viitoare *un ulcior cu ţuică*. (Sadoveanu, O. XXI).

În grupurile de acest tip, nu poate apărea pronominalul *fiecare* (**(în) fiecare dimineaţă, *(de) fiecare dată*), ca în engleză şi franceză.

(20) *Se aud lătrăturile unui câine* de fiecare dată *când vine sau pleacă lume străină*. (Camil Petrescu, T. I.)

3.3. *Prepoziţia*

Prepoziţia, ca şi în alte limbi, este omisibilă (vezi 21 şi, cu schimbare diacronică, 22a,b vs 22c,d) sau este neacceptată, imposibilă, ca la (23).

(21) *(în) vara asta, (în) luna viitoare, (în) anul următor* etc.

(22) a. *Deci priimeaşte* această dată *atâta den truda noastră*. (M. Costin, LET. I)

b. Data aceasta, *Cantemir, furios pentru noua prădăciune a stăpânirii sale, urmări cu patimă pe dătătorii de foc ai craiului*. (Iorga, L. I)

c. *Suiţi-vă* în ceastă dată. (*Biblia*, 1688)

d. *Prin exageraţie şi fanatism... biruinţa se câştigă* în data aceasta. (Iorga, L. II)

(23) *(*în) azi-noapte, (*în) marţi, (*în) joi* etc.

În adjuncţii conţinând cuantificatorul *fiecare*, precum şi în cei conţinând nume de luni, prezenţa prepoziţiei este obligatorie:

(24) a. **(în) fiecare zi, *(în) fiecare toamnă, *(de) fiecare dată*

b. **(în) Martie/ *(în) acest Martie am mers la Braşov.*

BDD-V895 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

4. Trăsături nominale şi trăsături adverbiale

Adverbialele analizate (grupuri sintactice neprepoziţionale cu valoare de adjuncţi adverbiali) au, în proporţii variabile[1], atât trăsături de nominale, cât şi de adverbe; trăsăturile adverbiale, intuitiv, ţin de trăsăturile care îndepărtează aceste grupuri de grupurile nominale veritabile.

Trăsăturile nominale generale ale acestor grupuri sunt:

(i) Capul de grup are morfologie specifică substantivelor (desinenţe de plural, ataşarea articolului).

(ii) Grupul sintactic are structura internă a unui grup nominal (capul nominal are determinanţi, cuantificatori, modificatori).

(iii) Grupul sintactic poate ocupa poziţii tipice nominalelor. Un context-diagnostic este ocuparea poziţiei de complement al prepoziţiei (*de (la), până (la), (până) la; din, (până) în*) din grupurile care exprimă limite ale intervalului temporal.

(25) a. de *azi* până *mâine...*; de *luni* până *vineri...*; de *vara* până *iarna...*; de *vara asta* până *primăvara următoare...*
b. de la *vară* până la *toamnă...*
c. din *vara asta* până la *primăvară...*

Această ambiguitate categorială (substantiv/pronume − adverb) caracterizează, de fapt, întreaga clasă a adverbelor situaţionale (de localizare spaţio-temporală):

(26) a. De *aici* până *acolo sunt cinci kilometri.*
b. De *acasă* (până) la *facultate fac cinci minute.*

Grupurile neprepoziţionale cu valoare adverbială au şi **trăsături nespecifice nominalelor**:

(i) Structura grupului nominal nu este limitată numai de constrângeri semantice, ci şi lexicale, atât în privinţa capului de grup, cât şi a dependenţilor acestuia (vezi *supra*, 3). În română, determinantul posesiv este exclus din grupurile nominale neprepoziţionale cu valoare adverbială.

(ii) Apariţia prepoziţiei este exclusă sau opţională.

(iii) Există o legătură între poziţionarea în frază a grupului (poziţionare care reflectă organizarea informaţională) şi posibilitatea de a omite prepoziţia. Mai exact, poziţia iniţială este un context prielnic adverbializării grupurilor nominale. Şi valoarea anaforică vs deictică pare a influenţa omiterea prepoziţiei.

(27) a. *Început de toamnă, o perioadă în care tindem să fim melancolici. [...]* Perioada asta *am preferat să nu scriu pe blog, în favoarea ieşirilor cu prietenii*. (*annya20.blogspot.com*)
b. *Se pot face transferuri* în perioada asta*?* (*politisti.ro*)

[1] Aceste trăsături variază foarte mult de la un tip de lexem la altul: de exemplu, numele de luni au trăsături nominale (de nume proprii) mai puternice decât numele zilelor săptămânii; numele de părţi ale zilei (*seara, noaptea, dimineaţa* etc.) au trăsături nominale mai evidente decât lexemele din seria *azi, mâine, poimâine* etc.

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

Când sunt exprimate limitele intervalului temporal printr-un grup prepoziţional, se observă că unităţile considerate în mod tradiţional adverbe (*azi, ieri, mâine, luni, miercuri, vara, toamna* etc.) sunt selectate de prepoziţiile *de* şi *până*, iar grupurile nominale sunt selectate de prepoziţia *la*, alcătuind un grup prepoziţional complement, la rândul său, al prepoziţiei *de*, de exemplu:

(28) a. *de ieri până azi...* vs **de la ieri până la azi; de luni până vineri...* vs **de la luni până la vineri; de vara până iarna...* vs **de la vara până la iarna* (cf. locativele: *de aici până acolo* vs **de la aici până la acolo*)
b. *de la ora cinci (până) la ora şapte...* vs **de ora cinci până ora şapte* (cf. locativele: *de la staţie (până) la piaţă...* vs **de staţie până piaţă*)

Problema statutului categorial este mai dificil de rezolvat unitar în cazul grupurilor monomembre. Dacă numele de unităţi temporale şi de părţi ale zilei au fost analizate, pentru română, lexemele cu referinţă pronominală ***azi, mâine, ieri*** etc. nu au atras atenţia din acest punct de vedere. În bibliografia engleză relativ recentă, *today, tomorrow, yesterday, tonight* sunt incluse în inventarul grupurilor nominale ambigue categorial (vezi Huddleston, Pullum, 2002: 564; Haser, Kortmann 2005: 66−69, Haumann 2007: 264); aceeaşi încadrare se găseşte sporadic şi în bibliografia franceză pentru adverbe ca *hier* (vezi Creissels 1988: 209)[1].

În română, adverbele pronominale de tipul *azi, mâine, ieri* au următoarele trăsături nominale:

- diacronic, sunt vizibile trăsături morfosintactice nominale în compusele *alaltăieri, alaltămâine* „poimâine", în grupul *mâinele ălălalt*, precum şi în forma de plural *astăzile* (înregistrate în DA−DLR):

(29) a. *Va ucide pe aproapele său, neştiind pre dânsul mai nainte de* alalta ieri. (*Biblia*, 1688)

[1] Huddleston, Pullum (2002: 564) şi Haumann (2007: 264) consideră lexemele amintite substantive. Argumentele lor nu sunt întru totul convingătoare (de exemplu, în Huddleston, Pullum 2002: 564, principalul argument este încadrarea într-un tipar mai extins) şi trebuie interpretate în relaţie cu trăsăturile tipologice ale englezei. Alt argument este că acestea pot ocupa poziţia de subiect şi obiect direct: *Tomorrow is very near* (Haumann 2007: 264), *Tomorrow will be fine* (Quirk et al., 1985: 440, în Haser, Kortmann 2005: 67). Interpretarea ca subiect în aceste exemple nu poate fi separată de tipul englezei, limbă în care exprimarea subiectului e obligatorie; de aceea, acest argument trebuie extrapolat cu precauţie la română, limbă pro-drop. Cel mai convingător argument, pentru engleză, este participarea în structuri posesive (*today's departure*).

Pentru franceză, Creissels (1988: 209) consideră, de exemplu, că *hier* (ca şi *aujourd'hui*) este un substitut al unei sintagme nominale (**le jour dernier* cf. *la semaine dernière, le mois dernier, l'an dernier*), nu un adverb veritabil (ca *déjà*, şi *rapidement*). Argumentele autorului sunt: acceptarea unor *transformări* în scopul evidenţierii, specifice *argumentelor nominale ale predicatului*, în terminologia autorului (*hier, il est venu; hier en tout cas, il est venu; c'est seulement hier qu'il este venu; même hier, il est venu* etc.) şi comportamentul în nominalizări (*partir hier → le départ d'hier* (cf. *le départ de Paul*) vs *le départ rapide, l'affaire d'aujourd'hui*). Primul argument este neconvingător, pentru că, cel puţin pentru adverbele de mod, sunt aplicabile de asemenea aceste *transformări*: Rapidement, *nous les avons rencontrés et comme le dit Sylvain* (ag1-23soleil.fr); *Et c'est rapidement qu'il va échappé aux gardes et prendre le contrôle d'Arkham* (playgames.over-blog.fr); *Techniquement il est possible de sortir du nucléaire,* même rapidement, *il suffit de le vouloir* (e-quilibres.net).

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

b. *Să nu cu leanea şi cu negrija să rămânem,* astăzile *de pururea ca înşelăciune petrecându-le, iară demâneţile... începăturile lucrurilor iară părăsindu-le* (Coresi)

- sintactic, pot fi complemente ale prepoziţiilor *de* şi *până* şi pot ocupa şi alte poziţii nominale nespecifice adverbialelor:

(30) a. *Nu ştii ce aduce* mâine. (Preferat: *ziua de mâine*)
b. *Din sânul vecĭnicului* ieri, *Trăeşte* azi, *ce moare*. (Eminescu, P.)

5. Concluzii

Pentru grupurile nominale adverbiale fără prepoziţie, interpretarea sintactică cea mai acceptată este următoarea: aceste adverbiale sunt grupuri nominale veritabile, cu funcţia de complement al unei prepoziţii vide fonetic (Bresnan, Grimshaw 1978: 347, Emonds 1985: 61, 227, 1987: 617, McCawley 1988: 586, Alexiadou 1997: 191, în Haumann 2007: 266−267).

Româna se deosebeşte de limbile slave (precum poloneza, rusa) prin faptul că aceste adverbiale sunt nemarcate cazual (formal, sunt identice cu nominativ-acuzativ).

În română, nominalele care pot intra în alcătuirea acestui tip de adjuncţi sunt: cele care desemnează unităţi temporale (*zi, săptămână, lună, an* etc.), momente ale zilei (*dimineaţă, diseară* etc.), nominalele *dată, oară* etc. Între acestea există deosebiri privind: tipul de „dependenţi" (adjective pronominale demonstrative, nehotărâte, negative etc., adjective de tipul *viitor, următor, trecut, prim, ultim* etc.); omisibilitatea prepoziţiei; posibilitatea de a construi plural; trăsăturile +/- nominale, +/- adverbiale.

În stadiul vechi al românei acest procedeu sintactic era mult mai activ decât în româna contemporană, însă şi în limba actuală este aplicabil (un neologism ca *weekend* poate avea această funcţionare: *weekendul, weekendurile, tot weekendul, (în) weekendul ăsta / trecut*).

Cercetarea grupurilor nominale neprepoziţionale cu valoare temporală din română trebuie detaliată. Pentru dezvoltarea şi sistematizarea acesteia, trebuie avute în vedere aspecte precum: inventarul poziţiilor sintactice canonice şi necanonice ale grupurilor nominale neprepoziţionale cu sens inerent adverbial (subiect, complement al prepoziţiei, modificator adnominal etc.); relaţia dintre forma unităţii (accesibilitatea pentru mărci de număr şi caz) şi genul semantic şi implicaţiile acestei relaţii; stadiul sincronic vs evoluţia diacronică a diverselor (serii de) unităţi, perspectiva evolutivă explicând fenomenele neunitare care caracterizează aceste grupuri sintactice.

BIBLIOGRAFIE

Alexiadou, Artemis, 1997, *Adverb placement: a case study in antisymmetric syntax*, Amsterdam, John Benjamins (citat în Haumann 2007).

Aronoff, Mark, 1976, *Word formation in generative grammar* (Linguistic Inquiry monographs, 1), Cambridge, MA, MIT Press (citat în Schroten 2001).

Bolinger, Dwight, 1992, „Adverbial nouns in English and Spanish", în Elizabeth Luna Traill (coord.), *Scripta Philologica. In honorem Juan M. Lope Blanch. II. Lingüística Española e Iberoamericana*, México, Universidad Nacional Autónoma de México, p. 21−41.

Bresnan, Joan W., J. Grimshaw, 1978, „The Syntax of Free Relatives in English", *Linguistic Inquiry*, 9, p. 331−391 (citat în Haumann 2007).

Creissels, Denis, 1988, „Quelques propositions pour une clarification de la notion d'adverbe", *Annexes des Cahiers de linguistique hispanique médiévale*, vol. 7 (Hommage à Bernard Pottier), p. 207−216.

BDD-V895 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

Dominte, Constantin, 1990, „Originea adverbului *azi-noapte* (Note de lexicografie etimologică comparată)", *Limba română*, XXXIX, nr. 5–6, p. 395–399.
Emonds, Joseph E., 1987, „The Invisible Category Principle", *Linguistic Inquiry*, 18, p. 613−632 (citat în Haumann 2007).
Emonds, Joseph E., 1985, *A Unified Theory of Syntactic Categories*, Dordrecht – Holland/ Cinnaminson − U.S.A. (citat în Haumann 2007).
GBLR = Pană Dindelegan, Gabriela (ed.), 2010, *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Univers Enciclopedic Gold.
GALR = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", 2008, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul. II. Enunţul* (coord.: Valeria Guţu Romalo), tiraj nou, revizuit, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Haser, V., B. Kortmann, 2005, „Adverbs", în Keith Brown (editor-in-chief), Anne H. Anderson, Laurie Bauer, Margie Berns, Graeme Hirst, Jim Miller (coordinating eds), *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd Edition, Elsevier, p. 66−69.
Haspelmath, M., 1997, *From Space to Time: Temporal Adverbials in the World's Languages*, LINCOM Studies in Theoretical Linguistics, nr. 3, München – Newcastle, LINCOM Europa.
Haumann, Dagmar, 2007, *Adverb licensing and clause structure in English*, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company.
Huddleston, R., G. K. Pullum (eds.), 2002, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press, p. 564–565, 698–720, 1558–1564.
Kemmer, Suzanne, Hava Bat-Zeev Shyldkrot, 1996, „The semantics of 'empty prepositions' in French", în Eugene H. Casad (ed.), *Cognitive linguistics in the Redwoods: The expansion of a new paradigm in linguistics*, Cognitive Linguistics Research 6. Berlin, Mouton de Gruyter, p. 347−388.
Kobayashi, Keiichiro, 1999, „Another Approach to Bare NP Adverbials as Nominals", *English Linguistics*, 16, 46, p. 353−380 (citat în Tani 2010).
Larson, Richard,1985, „Bare-NP Adverbs", *Linguistic Inquiry*, 16, p. 595−621.
McCawley, James D., 1988, „Adverbial NPs: Bare or Clad in See-Through Garb?", *Language*, vol. 64, nr. 3, p. 583−590.
Neamţu, G.G., 1979, „Despre acuzativul timpului în limba română", *Cercetări de lingvistică*, XXIV, 1, p. 63–71.
Pinker, Steven, 1984, *Language learnability and language development* (Cognitive science series, 7), Cambridge, MA, Harvard University Press.
Quirk, R., S., Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, 1985, *A comprehensive grammar of the English language*, London, Longman (citat în Haser, V., B. Kortmann, 2005).
Rădulescu, Marina, 1985, „Observaţii asupra unor adverbe de timp provenite din substantive în limba română", *Studii şi cercetări lingvistice*, XXXVI, nr. 3, p. 246–250.
Schroten, Jan, 2001, „Locating Time and Place", în R. Bok-Bennema, B. de Jonge, B. Kampers-Manhe, A. Molendijk (eds.), *Adverbial Modification* (Selected Papers from the Fifth Colloquium on Romance Linguistics, Groningen, 10-12 September 1998), Amsterdam / Atlanta, Rodopi, p. 169–185.
Seche, Luiza, 1958, „Substantive sau adverbe?", *Limba română*, VII, nr. 6, p. 15−19.
Stroik, T., 1992, „On the Distribution of Temporal and Locative NP Adverbials", *Linguistic Review*, vol. 9, nr. 3, p. 267−284.
Szucsich, Luka, 2002, „Case licensing and nominal adverbials in Slavic", în J. Toman (ed.), *Formal Approaches to Slavic Linguistics 10: The Ann Arbor Meeting 2001*, Ann Arbor, Michigan Slavic Publications, p. 249−270.
Tajsner, P., 1997, „Licencing of bare NP adjuncts", în R. Hickey, S. Puppel (eds.), *Language history and linguistic modelling: A festschrift for Jacek Fisiak on his 60th birthday*, Berlin – New York, Mouton de Gruyter, p. 1231–1243.
Tani, Mitsuo, 2008, *Adverbial NPs of Spatial Extension: A Preliminary Survey*, p. 349–263. (http://uuair.lib.utsunomiya-u.ac.jp/dspace/bitstream/10241/6340/1/18.pdf)
Tani, Mitsuo, 2010, *Three Semantic Facets of Temporal Adverbial NPs in English*, p. 39–46. (http://uuair.lib.utsunomiya-u.ac.jp/dspace/bitstream/10241/7332/1/08_three_semantic.pdf)

BDD-V895 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)

Vinokurova, Nadya, 1999, *The Typology of Adverbial Agreement* (Paper written for the course *Grammatical Typology of Tsez* // Prof. Bernard Comrie, LOT Winter School 1999, Utrecht Institute of Linguistics) ms.
Whitman, Neal, 1998, „Bare-NP adverbials and adjunct extraction", *OSU Working Papers in Linguistics*, 48, p. 167−214.
Whitman, Neal, 2002, „A categorial treatment of adverbial nouns", *Journal of Linguistics*, 38, p. 521–597.

SURSE

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române, A−B, C, D−De, F−I, J−Lojniţă*, Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Tipografia Ziarului „Universul", Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, 1913-1949.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă, *D−E, J−Z*, Bucureşti, Editura Academiei, 1965-2010.

PREPOSITIONLESS NOMINAL PHRASES WITH AN ADVERBIAL VALUE

(*Abstract*)

This paper deals with Romanian adverbial noun phrases such as *vara asta* 'this summer', *seara* 'every evening', *lunea* 'every Monday; on Mondays', astăzi 'today', etc. The first part of the paper is devoted to a brief description of the nominal phrases with an adverbial value (cross-linguistically, they are based on temporal, locative, and manner NPs), subsequently presenting their syntactic interpretation. In the second part of the paper, we turn to Romanian adverbial NPs, focusing on: types of nouns occurring in this pattern (mainly, temporal); types of determines, quantifiers and modifiers of these nouns; the possibility to leave out the preposition (*(în) vara asta* 'this summer'; *(*în) luni* 'on Monday'; **(în) fiecare zi* 'every day'); nominal vs. adverbial features of these phrases.

BDD-V895 © 2012 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:42:33 UTC)